

Szepes Erika

Tojás

Ahogy rohantam a kórházba, az erős szívdobogástól mintha késsel hasogat-
ták volna a torkomat, pedig nem is az én mandulámat kanyarították ki, hanem
négyéves, göndör fürtös kislányomé. Réműletemet a múlt emlékei gerjesztet-
ték: láttam magamat a műtőszéken – mert a kaszabolás közben ülnöm kellett
–, kezemben a vese alakú tálat tartom: ide kellett potyognia-folyنيا mindannak,
amit belőlem takarítottak ki, és közben átéltem azt a révületet is, amelyet az
arcomba nyomott éteres kendő okozott. Akkortájt ezt használták kisebb mű-
téteknél altatás helyett. Utána két napig nem beszélhettem, kockás spirálozott
noteszban jeleztem a látogatónak, ha valamit kértem vagy a kérdésekre vála-
szoltam. Darabosat tilos volt enni, hideget is, meleget is, mindaddig, amíg a
nagy kímélettől teljesen nyomoréknak nem éreztem magam.

E rémlátomásoktól gyötörve rohantam fel a lépcsőn, figyelemre se méltat-
tam a kórház zöld csempés falain virító gyermekrajzokat, vidám állatfigurákat
– ugye, milyen jó itt lenni nálunk a kórházban! –, hanem egyenesen berontot-
tam a nyolcágvas kórterembe, és réműlten hallottam, ahogy a göndör fürtű
gyermek a rácsos kiságyban, a helyhiány miatt táncmozdulatok helyett föl-le
ugrálva, a forró júniusi délutánon hangosan énekel:

– Téalapó itt van, hó a subája – merthogy az idén ezt tanulták az óvodában.

Odarohantam hozzá, és halkán, de erélyesen megkértem, hogy maradjon
csendben, ne erőltesse a torkát, nehogy felszakadjon a sebe és tovább kelljen
bennmaradnia a kórházban. Vidáman nevetett, majd folytatta: – Rénszarvas
húzta, szán repítette...

Láttam, hogy ővele nem értek szót, így a nővérhez fordultam: miért nem
hallgattatja el és fekteti le a frissen műtött gyermekeket? A nővér vállat vont, és
unott arccal közölte:

– Azok a régi idők és módszerek már elavultak. A gyerekek most már rö-
gön a műtét után beszélhetnek, ehetnek, ihatnak.

– És énekelhetnek is? – kockáztattam meg egy utolsó kérdést, hogy min-
dent tisztázzak.

– Hát persze. Ha még van kedvük hozzá – és ezzel otthagytott.

Leültem kislányom ágyára, magam mellé ültettem őt is, és – hogy csende-
sebb témára tereljem a beszélgetést – megkérdeztem:

– Mit kaptatok ma uzsonnára?

– Beacillint habszivaccsal – fogalmazott pontosan, mint mindig, a világ leg-
természetesebb hangján.

Nem értettem. A Beacillint még csak-csak: feltehetőleg antibiotikummal
védik a friss sebet. De miért adtak hozzá habszivacsot? És miért etetnek hab-
szivacsot az én göndör gyermekemmel? Még egyszer rákérdeztem: a válasz
ugyanaz volt. Amikor elbúcsúztam tőle a másnapi hazavitel reményében, el-
menőben megkérdeztem a nővért:

– Drága nővérke, mit kaptak uzsonnára a gyerekek?

– Madártej – válaszolta fáradtan, közönyösen, és már ment is tovább. A teremben tartózkodó többi anyuka először csak pusmogott, sugdolózott, majd vihogni kezdtek. Csúnyán lebuhtam: világosan kiderült, hogy én soha nem készítettem madártejet. A gyerek a Beacillint jól ismerte, a vaníliaízű sárga szirupot már többször kapta betegségei alkalmával, a szirupon úszkáló fehér pamacsokat teljes joggal látta habszivacsoknak.

Megszégyenülten kullogtam hazafelé, és próbáltam okot találni arra, vajon miért nem főztem én soha madártejet? Magam előtt láttam a régi, gyermekkori konyhát, hatalmas fehér bútorokkal, amelyeket alkotója az örökkévalóságnak készített, az én nagyszüleim – mert ezt még ők szereztek be – pedig számtalan őket követő generáció számára végleges konyhabútor-megoldásnak láttak. A mosogató kagylója kisebbfajta medence volt, a praktikus hokedlit megemelni sem tudtam. A jégszekrény, amelyben akkoriban valódi jégtáblákat kellett tartani (az utcáról hangzott minden reggel a Jeges! Jeges! kiáltás, és mi vödörrel, szatyorral mentünk a hatalmas jégtömbökért) ahhoz, hogy hűtsön, nem is fért be a konyhába: az előszobában terpeszkedett, és forró napokon melléje ülve telefonáltam, mert az oldala is hűsített. Ebből a súlyosan örökkévaló konyhából én ki voltam tiltva, hogy ne lábatlankodjam a forró vizes edények, kések, bárdok és egyéb veszedelmek között, pedig engem nagyon vonzott a konyha – éppen száműzetésem miatt varázslatos boszorkánykonyhának láttam: valamiféle anyagokból egészen más állagú, illatú és ízű dolgok alakultak benne.

De madártej soha. Most így, évtizedek távolából már tudom az okát: nagyon ritkán volt otthon tojás, és ha volt is, akkor abból tisztességes, laktató ételeket kellett előállítani, nem ilyen sárga folyadékban úszó buta felhőket – fölösleges luxusédességet. Ha hozzájutottunk tojáshoz, nagyanyám nagyon sokféle módon tudta elkészíteni: főzte keményre, lötyögős lágyra, megsütötte rántottának, tükörtojásnak, belefőzte szemesbabfőzelékbe – akkortájt ez helyettesítette a sok húst igénylő sóletet –, ettünk tojásos galuskát, és nagy ritkán sültöt palacsintát is, amely édesség volt ugyan, mint a madártej, de sokkal kevesebb tojásból sokkal több és laktatóbb fogás készülhetett belőle.

A tojást mindig piacon vettük – a nagy hírű Garayra jártunk –, parasztoktól parasztojást (az elegánsabb „őstermelő” fogalom még nem létezett), és nem is mindig pénzért, hanem gyakran ruhaneműért, takaróért, edényekért cserébe. Mindig pontosan be volt osztva, hány tojást fogyaszthatunk egy héten. Nagyon szerettem piacra járni. Mintha egy egész falu szorult volna be egy kis területre a maga tarka zöldségeivel, gyümölcszeivel, krumplihalmaival, harsányan ordibáló állataival – a piacra csak élő állatot lehetett vinni, hiszen a szállítás közbeni hűtés megoldatlan volt. A sok vesztét érző, riadtan harsogó állat közül néha bemenekültem a halak közé: ott óriási potykák tátogtak, buborékaikat csendben pöfögtették ugyan, de mérhetetlen bűzben. A frissen eladott és ott helyben leölt halak bomló nedveinek irtózatos szaga keveredett a halasmedencék poshadt vizének kipárolgásával – ezért, miközben nagyanyám válogatott, turkált a felhozatalban, én végül is a hangos állatokat választottam. Élő állatot kétféle vittünk csak: halat, amelyet apám hazaérkezéséig a kádban úsztattunk, hogy életben tartsuk, míg az orvos szakszerűen megölheti, aztán lekapargatja az iszamos pikkelyeket, amelyek percek alatt ellepték a konyhát, és nagyon kellett vigyázni, hogy el ne csússzunk. Kioperálta és megmutatta az úszóhólyagot, amelyet

hajszalerek szóttek körül – de itt már elkezdtem undorodni, és kimenekültem a boncteremből. A másik állat, amit élve vittünk haza, a tyúk vagy kakas volt, az ő lenyakazásuk is apámra várt. Nagyon szakszerűen csinálta, de ezt nem az orvosi egyetemen tanulta, hanem otthon, a várpalotai kertben, ahol megteremték a zöldségek, gyümölcsök, szaporodtak a baromfik, és az ünnepi húsleves előtt rituálisan levágták őket. Egy rémületes eset után azonban apám felhagyott a hóhér szerepkörrel: egy fejét vesztett kakas teste elkezdett körberohangálni a konyhában. Jó néhány kört tett meg, mire a test felfogta, hogy nincs őt irányító tarajos fő a nyakán, és végre összerogyott. Ezután már a piacon megkértük az árúst, hogy végezze ki a csirkét, tyúkot, ami éppen került, és futottunk vele haza, hogy meg ne romoljon. Én azt szerettem, ha tyúkot vettünk, mert amikor nagymama felbontotta, mindig talált benne tojáskezdeményeket, azaz petéket, amelyekben még nem alakult ki a védőburok, a tojáshéj. Ezeket a tojássárgákat – mert tulajdonképpen csak a sárgájuk volt meg – különleges eljárással megsütötte: az előmelegített platnira sütőpapírt tett, erre helyezte a tojássárgákat, és addig sütötte őket, amíg teljesen meg nem szilárdultak; én azt szerettem, ha egy kicsit barnára is pörkölődtek. Ezekért a sült sárgákért óriási harcot vívtunk mindig az öcsémmel, aztán a nagymama végül mindig elosztotta őket.

Egyetlenegyszer adódott, hogy számolás nélkül fogyaszthattunk tojást, mert váratlanul nagyon sokhoz jutottunk hozzá. Egy hűvös, őszi hajnalon – sötét volt még, nem lehetett több fél ötnél – csengettek az ajtónkon. Az első reflex a rémület volt: megint apámért jött a fekete autó, mint az előző héten, amikor heves incidense támadt a kórházban. Röntgenorvosként gyomorra specializálódott: fekélyeket vizsgált – akkor még csak átvilágítással, nem felvételtől készült a diagnózis. A betegek hajnalban, éhgyomorrra kaptak egy jó nagy bögre gipszkakaót – így becézték a kontrasztanyagot –, amelynek útját a gyomorig és elhelyezkedését a gyomorban a folyamat közben vizsgálta apám. Azon a kora reggelen is nagyon sokan gubbasztottak már, kezüket fájó gyomrukra szorítva, a hideg, fehérre festett padokon, és vártak csendben, fegyelmezetten a sorukra. Akkor hirtelen felharsant a folyosó végén egy kemény, durva hang, és útjából mindent és mindenkit félresöpörve rátört apámra, az sem zavarta, hogy az ajtón fenyegetően villogott a „Sugárveszély!” felirat. Azt ordította, hogy örületes fájdalmai vannak, és apám azonnal vizsgálja meg őt. Apám nem volt ijedős, nyugodtan azt válaszolta: „Várjon a sorára az elvtárs, a többiek is mind gyomorröntgenre várnak.” A tiszt erre még hangosabban ordította, hogy neki mint vezérezredesnek előjogai vannak. Apám türelmesen elmagyarázta, hogy még az előjogok sem biztosítanak elsőbbséget: a kontrasztanyagot a vizsgálat előtt órákkal kell meginni, a legjobb esetben két óra múlva kerülhet rá a sor. A tiszt őrjöngve elrohant „Majd keresek magamnak egy igazi orvost, mit is akarok egy ilyen felcserető!” ordítással. Apám otthon nem mesélte el a történeteket, nem akart előre ránk ijeszteni, de pontosan tudta, mi következik: az ágya mellé, a keze ügyébe elhelyezte a „rohampoggyászát”, egy kis faládát. Azon az éjszakén csöngettek be és vitték el valahová. (A házmester, aki a kaput kinyitotta, másnap az egész házban elterjesztette, hogy apámat letartóztatták. A lépcsőn valahogy mindenki elhúzódot tőlünk.) Higgadtsága és szakszerűsége a gyanakvó és rosszindulatú vallatókat mégis meggyőzte, így elengedték: nem is hazahozták, hanem egyenesen bevitték a kórházba. (A lakók ezért már

úgy tudták, hogy egy napja ül.) Csak este került elő, szó és vacsora nélkül zuhant az ágyba. Csütörtök volt, az eseményeket a vasárnapi ebédnél mesélte el, akkor volt először ideje és energiája, hogy részletesen beszámoljon.

A kórházi eset után egy hajnalon ismét csengettek. Apám rutinosan nyúlt a kézipoggyászáért, én hamarabb értem az ajtóhoz, de csak a kisablakot nyitottam ki. Elképedtem a látványtól – addigra már az egész család odagyűlt –: pörge kalapos, bajszos bácsi állt a folyosón, mindkét kezében, fülüknél fogva, élő nyulakat tartott.

– Ezt hoztam a doktor úrnak hálából, hogy meg tetszett gyógyítani! – mondta számomra nehezen érthető tájszólással. Apám dühbe gurult:

– Nem viszi innen ezeket a jószágokat?! Soha, senkitől, semmiféle hála-pénzt nem fogadok el!

– De drága doktor úr, ez nem pénz, ezek nyulak! – makogta a szegény bácsi. – Csak élve tudtam elhozni őket, mert nincs hűtőládám, hogy előkészíthetjük volna őket.

– Ne lássam többet a nyulait, és magát is csak nélkülük! – apám becsukta a kisablakot, és ezzel le is zárta a beszélgetést. Az öreg a nyulaival, az ázott pörge kalapjával eltűnt a folyosón.

Rossz idők jártak ránk: néhány nap múlva újabb csengetés az ajtónkon. De szerencsére nem a fekete autó volt, csak a szomszéd Emmi néni lett rosszul – szívbeteg volt. Apám köpenyt kapott fel a pizsamájára, és átsántikált. Jó órát lehetett a betegnél, fáradtan jött vissza, de arra a maradék egy órára már nem feküdt le, korábban indult a kórházba.

A következő hajnali csengetésnél már mindenki rutinszerűen tette a dolgát. Apán fogta a kis faládát, én rohantam a kisablakot kinyitni, és a hajnali csendben megint hallottuk egymás szívdobogását. Ismét a pörge kalapos bácsi volt, ezúttal hatalmas szakajtóval, amelynek tartalmát durva vászonkendő takarta. Apám felfortyant:

– Már megint itt van? Nem mondtam elég világosan, hogy nem fogadok el paraszolvenciát?

– Nagyságos doktor elvtárs – próbálkozott más megszólítással a bácsi. – Ez nem holmi paraszentség vagy micsoda, hanem tojások!

– Azt se akarom látni! – dörögte apám, és már csukta volna az ablakot, amikor anyám közbeszólt:

– Már mégse a folyosón ordítozzatok! Engedd be a bácsit! – mondta anyám a nála szemlátomást fiatalabb férfinak, akinek nem mondhatott se urat, se elvtársat. A bácsi belépett, gyorsan a kezembe nyomta a szakajtót – jó nehéz volt, alig bírtam tartani –, és köszönés nélkül, élve az ajándék átadásával és a gyors szabadulás lehetőségével, szinte futott a belső gangos folyosón.

Apám füstölögve ment vissza a szobájába, mi meg kíváncsian vettük le a szakajtóról a vászonkendőt. Valóban tojások voltak benne, de még mennyi! A piacon se láttam még ekkora halom tojást. Elkezdtük számolni, de a megszámlolt darabok visszagurultak a számolatlanok közé vagy fordítva: a szakajtóban lehetetlen volt felmérni a mennyiséget.

– Terítsünk le egy pokrócot, és tegyük rá a már megszámloltakat! – javasolta praktikus anyám, és így is tettünk. Már nem emlékszem, milyen szám jött ki belőle, csak azt tudom, hogy hetekig tobzódtunk a tojásban. Anyám egyszer

– később pironkodva vallotta be apámnak – még az arcára is tett tojáspakolást: mézzel, citrommal, liszttel összekeverve felkenete az arcára, és így maradt órákon át. Meg volt győződve róla, hogy a ragacsos massa, ami alig akart lejönni a bőréről, feltűnően megfiatalította, megszépítette. Tőlünk kérdezgette: – Látni a hatást? Érdemes volt? – mi buzgón bólogattunk, apám meg hazaérkezése után csak ennyit kérdezett: – Miért van olyan furcsa szagod?

Ettől kezdve a tojás csak táplálék volt, kozmetikum soha.

Az én étlapomról valószínűleg az emlékek miatt hiányzott a madártej, hajdani göndör fürtös lányom anyaként sem tanulta meg készíteni, nem érezte szükségét sem ő, sem a családja. Zsófi unokám is lelkes igyekezettel – éppen itt mellettem – palacsintatésztát kever, és bekiált a szobába: – Mama, hány tojás kell huszonkét palacsintához?

Mert palacsintát nagyon sokat esznek. Madártejet soha, Beacillint habsszívaccsal is csak mandulaműtét esetén.

Marton Réka Zsófia

Mikor a tányérok zuhannak

Hallgatom ahogy tányérok gurulnak a szomszédban
 visszhangzik a zuhanásuk átjárja a füllejt-jeges lakótelep
 lépcsőházát elhagyta az élet csak a lyukakban mozognak a vájdlingok
 De az erősebb gravitáció hívja őket és dermedt gyorsasággal hasítják végig
 a lépcsőház vízszintes auráját most a szél sem nyaldossa csak a középsterű életek
 lógnak kiterítve a négyzetes erkélyek fregoliján
 Idestova nincs intimitás ahogy a vizelet a szomszédban a lefolyóba csordogál
 te hallod s arra gondolsz miért szabálytalan a világ csak egy tükörkép és a ribilliók a falak közt
 meg a szennyes életmaradékok a földön nincs már szimmetria kérdezem
 mikor a tányérok ömlenek egy zseni serceg ceruzájával a lakótelepi anti-idillben